

ТАЈНИ АГЕНТИ – СЛУЖБЕ ЈАВНЕ: ОГЛЕДАЛНА ФАЗА ШПИЈУНИРАЊА

Преграт Крсшић

Напоредном анализом дечјих романа с једне, и шпијунских с друге стране, пунктирањем дечје и озбиљне конструкције света и ега, излагањем хомологије њихових наратива и реконструкцијом социјалног конструкта који их прати, претпоставља се да би се могло бацити светло на једну посебност која паразитира на домаћину за кога би да буде меродавна. Лукстапозирање два света или, чешће, света у свету, предочава лик, унутрашње тензије и перверзије оног света који драж службовања при тајни, са аспирацијом на јавно дејство, чини посебним. Успостављена аналогија, по продуженом раду инфантилног нарцизма спрам света објеката, усмерава пажњу на два пункта који обележавају посебност света тајне: на протоколе игре затајивања и тајног деловања, и на мотив измештања, усложњавања и стечаја идентита који из тога следи.

Не волим да припадам сну друге особе

У једној књизи постоји поглавље које носи наслов *Оснивање тајног друштва*. На „Општем, оснивачком збору новог друштва“ јунаци израђују његова правила. Једно од њих условљава један члан: „Сарађиваћу само у тајном друштву“. Други припадник се на почетку предомишља; страхује да ова или она постојећа световна институција не сазна. „Баш зато! Нико неће ни знати да наше друштво постоји ако оно буде тајно“, дочекује га одговор. Пошто је изме-

то на гласање, једногласно је одлучено да друштво остане у тајности. Његово проглашавање тајним повлачило је неопходност допуне правилника новом регулом: „Све, што год се на састанцима претреса, остаје тајно. Уопште, рад Друштва је строго конспиративан“. Друштво су, иначе, сачињавали дечаки од, рецимо, 11-12 година, који су се одлучили да скупљају рајснегле, те је, с обзиром на то, ова скупина завереника смислила адекватно име: „Тајно друштво Pingoclavulus“.

Роман Антона Инголича *Тајно друштво ППЦ*, који је део детињства многих од нас, спада у такозване „дружинске романе“. Психолози кажу да је тај вид књижевности за децу привлачан конзументима у оном периоду развоја када подражавају улоге и моделе понашања одраслих. Такође, ови романи наводно играју и значајну социјализујућу функцију, будући да инсистирају на солидарности и принципу „сви за једног – један за све“. Тајност ових група је на један одређен начин природна, будући да је реч о организацијама деце које су додуше устројене по утледу на организације одраслих, али у противставу према њима, смештене некако наспрам или мимо њих.¹

Када полаже рачун о томе зашто она уопште постоје, Серж Итен се на крају своје књиге о тајним друштвима позива на „једну општу констатацију до које су често долазили психолози: то је да људско биће осећа неку урођену наклоност за 'Тајном' у свим облицима, да хоће да сачува у себи једно светилиште у које 'други' немају приступа, и да такође поседује жељу да не шири тајну, већ да је дели, с једним бројем сродника или пријатеља“. Као типичан пример тежње да и „најбезопаснија удружења себи придају изглед тајних друштава, и 'иницирају' своје приврженике“,

¹ Када је о јужнословенском простору реч, приметна је доминација словеначких аутора у овој врсти књижевности за децу. Објашњење ваља потражити у веома утицајној немачкој традицији *Bildungsroman*-а која једва да је захватила остале делове экс-Југославије. Бескрајно сам захвалан Споменки Крајчевић на овим упућивањима и оријентисању у дечјој књижевности.

Итен наводи „затворени свет“ деце који би – негујући своје посебне традиције, ексклузивне обичаје, бајке, игре, припевае – да измакне свету одраслих.

На том измицању свету одраслих изгледа да остаје сва динамика када је реч о књижевност за децу. „Мали шпијуни“ језде литерарним и филмским светом већ деценијама. Њихова заједничка карактеристика је да своје невелико искуство намах претачу у предност и неочекивано успешно се сналазе у, по правилу, изнуђеној улози малих спасилаца великог света. Деца постају разрешујући моменат омоторелог и закомпликованог света, а промотери и протагонисти његовог агоничног пира добијају подуку од инфантилне инстанце – која тек приводи разуму. Тек се понекад најави сентенца или слика, нешто налик покушају излагања праструктуре удрживања и, преко тога, рођења тајне; нека разоткритост „воље за тајном“, неко поље које претходи манифестним структурама дружења у потаји, нешто што на том неком мета-психолошком нивоу тек омогућује препознатљиву конструкцију њихових установљених испољавања. Тај феномен просијава у оним ретким пасажима где наступа затајивање друштва од вршњака, где је на делу извесна селективност и ексклузивизам који фундира или следи обрасце „правих“ тајних друштава.

Што је више мога, то је мање твога

Јер, тајна је формација у којој тајно друштво обитава. Вео тајне, независно од њене веома разнолике садржине, или чак без стварне садржине, стварају они који су јој заветовани. Мистерија је у нимбусу који се око тајног друштва шири. Тајна обећава учешће у новом, бољем и до тада непознатом животу, док иницијација наговештава осећање новог заједништва. Тајна егалитарно повезује све учеснике, истовремено формирајући њихов повлашћени полакај одвајањем од екстерног света. Браћа се повезују у интимну заједницу, развија се самосвојна хијерархија, осигурава надмоћ једног знања и одговарајуће елите која нуди шансу за стварање новог поретка друштвеног вођства.

Ова двострука функција тајне – интегрисање и заштита

друштва – претходи сваком њеном политичком пројекту. Козелек то приказује на случају модерне генезе слободних зидара: „Ћутљивост је представљала основу и претпоставку друштвеног *arcanita*.“ А још 1782. године, Жозеф де Местр пише да „Тајна представља основу друштва“, дајући јој ранг неутуђиваног, од државне моћи и њеног позитивног права утеклог природног права. Моћ инстанце која међусобним поверењем повезује чланове и конституише настајуће друштво супротставља се јавној моћи легалне државне заједнице. Тако постављена, тајна (скривеност) темељи ону своју делотворну моћ о чијем извирању и емисији се у прошлом веку потанко и луцидно писало.

Мора да је ово шума где ствари немају имена

Алиса ово нагађање изриче замишљено и с неверицом, она одређује упућујући на неодређеност, на застој номенклатуре; она је, дакле, ослоњена на свет где је другачије, где *noten est omen*, где се зна шта су ствари, где оне јесу а не значе, где се не уплиће у бескрајну игру њихових означавања. Искрена зачућеност и добронамерни шок отворености реакција је, међутим, чак и оних који се вољно упућују у шпијунажу и смерају на схватање и прихватање света који измиче стабилним одређењима. У историјском трилеру Роберта Литела *Компанија* постоји један платоновски дијалог у којем шеф берлинске филијале ЦИА и његов шегрт разговарају о питањима веродостојности и вредности руског шпијуна који би да пребегне. „Узмимо најгори сценарио: рецимо да је наш руски пријатељ подметнути агент који је дошао да нас натера да загриземо на дезинформације. Али ми смо официри Централне обавештајне агенције који имају соли у глави, је ли тако? Нас не може импресионирати роба у излогу. Кад се све сабере и одузме, пребегу остаје само један начин да успостави поверење – мора да понуди извесну количину правих информација.“ Шегрт разумева да „кад једном понуди истините информације, нарочито оне које су важне, онда нам је јасно да је прави пребег“, али га учитељ разуверава. „Погрешно другар. Пребег који даје праве информације може још увек да буде подметнут, што

треба да значи да и подметнути агент такође мора да испоручи разумну количину истинитих информација да би нас убедио да је искрени пребег, тако да прогутamo и све срање које убади између истинитих информација." Сада ученик увиђа да „чињеница да пребег даје истините информације не мора да значи да је стварно прави“, али из тога опет врши прехитру редукцију и настоји да разреши сложеност: „Ако је тако, зашто се онда трудимо да уопште узимамо пребеге?“ Стрпљиви одговор гласи: „Зато што пребег, пре свега, може да буде прави и што његове истините информације могу да буду корисне. (...) Чак и ако је пребег лажан, уколико вешто одиграмо игру можемо да прихватимо истините информације које он донесе и да избегнемо превару.“ На то ученик реагује сасвим попут Теајтета: „Од тога ми се врти у глави“. Учитељ, са смешком који није Сократов, славодобитно поентира: „Дакле, оно што у суштини радимо јесте да се вртимо у круг док потпуно не полудимо. Најзад, све је то лудачка интелектуална игра – да би постао играч мораш да пређеш границу и уђеш у дивљину огледала.“

„Дивљина огледала“ је синтагма из песме Т. С. Елиота *Сшаросш* и омиљена је слнка шефовог шефа, контролора свих тајних операција у ЦИА, Исуса Џејмса Англетона. То да „чак и подметнути шпијуни доносе праве тајне којима успостављају поверење“, за њега је био тек „први ниво двосмислености“. Он мисли у „геополитичким нијансама“ и кадар је да разабере „седам нивоа значења која могу да се извуку из сваког низа чињеница“. Англетон је убеђен да при пословању с пребегом који доноси праве информације стално мора да се има на уму да је „важност информације сразмерна превари коју друга страна настоји да оствари“, из чега је неумитном логиком следило да „сваки успех мораш да сматраш потенцијалним белајем“. Подршку за ово расуђивање с ону страну саморазумљивих ентитета налазио је једино у свом британском ментору и присном пријатељу, Адријану Филбију, који је био заклет антиеуклидовац: то да је најкраћа раздаљина између две тачке равна линија он је сматрао тек војничком, агента недостојном и иначе „климавом теоремом“.

Филби, та једина поверења достојна, те стога ослоншна

тачка иначе панскептичног Англетона, као што је познато, разоткриће се после 20 година као совјетски шпијун. Старик, митски совјетски Шеф, одлучује да га врати кући, али не толико да би га заштитио, колико да би се усмерио на самог Англетона као главну полуку Америчке контраобавештајне службе. Старик је преко Филбијевих извештаја знао за Англетонову теоријску страст, за фигуру извлачења седам слојева значења из сваке дате ситуације. Али је у томе пронашао и његову ману – то да он није могао да замисли да постоји неко суптилнији, елегантнији од њега, неко ко може допрети до осмог слоја значења. Тај слој је био Старикова огромна предност. Он је одлучио да до краја потхрани ону Англетонову црту параноје, која у извесној мери сасвим складно прати контраобавештајну делатност. Ако је већ сваки пребег био потенцијална бомба, а сваки обавештајац потенцијални издајник, и ако је то важило за све осим за Кима Филбија, онда ће Старик изложити Филбија и гурнути Англетона у праву параноју.

И заиста. Излагање Филбија сломило је Англетона. После краткотрајне фазе порицања, он прихвата да је његов пријатељ совјетска кртица и заветује се да никада више неће веровати ни једном смртном створу. Притом, „осети да преко грешке клизи у паклени крајолик мисли где се лукавства множе, где варијације на тему тутње у уху попут неког демонског хора“. Сломљени Англетон је осакатио ЦИА. Он је деценијама сваки оперативни неуспех приписивао присуству совјетске кртице унутар Компаније, а сваки успех Стариковим настојањима да унапреди каријеру кртице. Безуспешно колико и истрајно је трагао за недокучивим совјетским уљезима и, на тај начин, поцепав ЦИА, искасапио њену антисовјетску елиту и боље послужио совјетским интересима од било којег стварног совјетског агента унутар ЦИА.

Његов одлазак у пензију постаје неизбежан. Када га о томе информишу, он одвраћа са месијанском самоувереношћу: „Правите трагичну грешку ако мислите да било ко може да ради оно што ја радим. Да би почео да се крећеш кроз контраобавештајну каљугу, потребно је једанаест година непрекидног проучавања старих случајева. Не десет, нити

дванаест, него тачно једанаест. И чак и тада би био само површан контраобавештајни аналитичар." Англетон мисли да су информације којима располаже плод инокосног извлачења података „из мноштва искривљених огледала за време хиљада часова напорног рада на детаљима који никога другог не интересују". За тај завет умећу ураћања у „дивљину огледала" он има једну флоралну метафору: „Потребна је стрпљивост свеца да би се узгајале орхидеје. Добијање семена љуске може да потраје дванаест месеци, затим може да прође још годину дана, или две, да семенка нарасте до величине палца. Цветање, ако до њега уопште дође, може да се појави после пет, па чак и осам, или десет година. Тако је и са контраобавештајном службом – годинама гајите семенке у малим саксијама, одржавате температуру и влажност, надате се да ће семенке једном процветати, али за то нема гаранција."

Он је био део мог сна, разуме се...
али и ја сам била део његовог

Постоји ли и каква је интелигибилност света у дивљини огледала? Шта је заправо *the name of the game*, каква је организација њених правила и какав је опис посла њених актера? И они најбољи учесници, и онај велемајстор који покреће фигуре понекад губи конце и двоуми се није ли се преиграо. „Када се Филби појавио у Москви 1963, Старик је више недеља провео скривајући податке које је он слао из Вашингтона током вишегодишњих редовних састанака с Англетоном. Сви они су деловали довољно тачно, што је значило... што је значило, шта? Да је Англетон стварно преобратио Филбија у троструког агента, био би довољно препреден да га и даље кљука стварним тајнама да КГБ не би посумњао. Тако је Старик радио годинама; слање лажних пребега са правим тајнама и правих пребега с лажним тајнама, све је то био део велике игре." Целину игре, на крају, још само божански синоптички поглед може да деконструирше из призматичних рефлекса стално изнова реконструисане стварности...

Игра је субјект, играчи нису. Игра, па онда и професија, занат,

служба није заиграна одозго, није надахнута идеологијом на коју се калеми, него је пре идеологија саставни део, готово случајни елемент игре. Будући такмичарска, ваља се надметати. У свету властитих закона, и властитог лудила, служба службује игри (игри /дез/информисања, ухођења, надмудривања, варања информацијама, превирања тумачења), која ипак успоставља солидарност међу конфронтираним учесницима. Сведочанство за то је што се, насупрот популарном разумевању шпијунске игре хладног рата, убиство према неподељеном мишљењу оба ривала сматрало непожељним расплетом било које операције, нарушавањем „прећутног *status vivendi*“ обавештајних служби. „[М]и нисмо сирови мафијашки кланови, је ли тако?“ – каже оперативац ЦИА у подељеном Берлину КГБ колеги – „Ми смо цивилизоване организације које се налазе на две стране вододелнице, које се не слажу по питањима критеријума за слободне изборе, за поштене судске процесе и томе слично. Али смо веома обазриви у погледу (...) ми смо веома обазриви, ти и ја, твој КГБ и моја ЦИА, да не почнемо да међусобно малтретирамо своје људство.“

Сама игра захтева имагинацију, као када Алиса покушава да замисли како изгледа пламен свеће након што се свећа угаси. Алиса је шифра за утон у земљу чуда, у земљу где је све могуће, за одважност маште, за храброст интервенције у догорели свет, за рекреативни, пролонгирајући упад у стварност, за недокучиво скриту инфилтрацију и прожимање стварности парастварношћу, за парастварност, за хипер- и супра- реалност. То се може и мора затворених очију, то захтева путовање домишљањем. Откривање поставке огледала привида иште, пак, широм отворене очи и онај детективски аналитички ум. Неке тајне тако уопште нису тајне, нису чак ни варке, нису никакве креативне, него само принудне измишљотине. „Један официр КГБ-а из Амбасаде позван је у Москву зато што је тврдио да је успоставио контакт с америчким пребегом који му је одао тајне о радарима – испоставило се да је та информација објављена у авио часописима. Месец дана касније један пуковник КГБ-а, који је радио као дипломата, написао је извештај од десет страница о разговору који је водио с ми-

нистром одбране Шлезингером када се овај само руковао с њим на пријему." С друге стране, „производња тајни“ не мора бити под притиском, него може бити и сасвим хотимична. Тако је начело једног немачког агента: „уколико желите да сачувате велику тајну, прикријте је као тајну која није толико важна, а не да је представљате као нешто што уопште није тајна.“ Некада, пак, мора да се прибегне посебно болној и дрској операцији „баријумове каше“: одавању тајни да би се откриле тајне, излагању информације, са све гадним трошковима које то подразумева, за већу добит експонирања њеног преносиоца. А некада се једноставно мора помирити са ситуацијом „класичне обавештајне уздржљивости“, да постоји и да треба да остане нетакнута „спирала међусобно повезаних тајни – ако откријете само једну одајете и оне које не желите да буду откривене“.

Године 1983. Компанија прегледа преписе радио емисија на енглеском језику које су емитоване у Совјетском Савезу, ловећи обрасце, понављања и реченице које би могле да буду ван контекста. Претпоставка је да КГБ редовно комуницира са својим агентима у Америци преношењем шифрованих порука у тим емисијама. Наилазе на квиз који се први пут појавио на таласима Радио Москве 1950. После сваке емисије даван је стих из класичне енглеске књижевности и тражено је од такмичара да га препозна. Током 33 године *Алиса иза оћегала* и *Алиса у земљи чуда* цитирана је 24 пута. Према претходном знању система совјетског шифровања, то сугерише да је током 33 године било 24 различита телефонска броја на која се совјетски агент у Америци сваки пут јављао. Преко последњег броја ЦИА долази до извесног Џина Лутвица. Не сумњајући да је у питању „очито оперативни идентитет“, сазнају од његових комшија да би могао бити некакав писац. У Конгресној библиотеци међутим не стоји да је ништа објавио, односно, под именом Лутвиц појављује се једино *Алиса у земљи чуда* и *Алиса иза оћегала*. Дакле, дела Чарлса Лутвица Доусона, познатијег под псеудонимом Луис Керол. Тада се неко прisetио да је 1961. замало измакао хапшењу совјетски агент чији је идентитет тада био Јуџин Доусон. Коментар се сам наметнуо: „Доусон. Лутвиц. Наводи из *Алисе* и *Оћегала*

у емисијама московског квиза. Неко у КГБ-у је опседнут Алисом у земљи чуда."

Ако нисам иста, ко сам онда ја?

Руски полазник КГБ курса, уз помоћ „две идентичне близанке које уопште не личе“, почиње дуг и досадан процес стварања две „легенде“. Једна од сестара га је саветовала глумачком идеалу: „Битно је да не памтиш легенду – ти мораш да постанеш легенда.“ Друга је подржавала ту схизофренију: „Мораш да се отарасиш стварног идентитета, као што се змија ослобађа своје коже. У сваку легенду мораш да се уклопиш као да је реч о новој кожи. Временом и уз силне часове веома напорног рада успећеш да успоставиш менталну дистанцу између особе познате као Јевгениј Александрович Ципин и твојих нових идентитета.“ Школа за шпијуне је школа деперсонализације, односно игре персоналностима, и у том смислу, детронизовања несводивости личног идентитета и фетишизоване индивидуалности. Та дијаболичка работа заиста захтева дуготрајну и свакодневну вежбу уживљавања у две легенде: у прву, Јулина Доусона, и другу, Цина Лутвица, коју ће Јевгениј Ципин користити као резервну уколико прва буде компромитована. Остало је питање одржања самоконтроле, брижљивог и доследног дистингвирања паралелних светова и напоредних ликова. Постмодерни фрагментаризовани појединац је тако на делу у својој инструментализованој, фарсичној варијанти, много пре његове спонтане појаве и објаве.

Али, од ових играча се очекује да имају утолико чвршћи идентитет уколико се опасније поигравају његовим загубљивањем, загубљивањем у игри његовог, његових проклизавања и измештања. Из тога исходећа метастаза хроничне кризе идентитета је чест литерарни мотив. Но, с ону страну патетичне носталгије за позданим (само)одређењима и осуде ишчашеног света који својим вихором од личности прави безличности – мултиплексе и мултипрактике – то су можда најлојалнији играчи, најозбиљнији рушитељи субјектцентричне парадигме, одважни ништитељи логоса набаждареног на сопство. Када

проваљеног Филбија 1951. упућују „кући“, његов одговор је: „Кући! Ја сам комуниста и марксиста, али Русија није мој дом, него Енглеска. Извини, дечко, али не могу да замислим да живим у Москви. Оно у чему сам све ове године уживао, поред служења великом идеалу, била је велика игра. У Москви неће бити никакве игре, само загушљиве канцеларије и бајати рутински послови с досадним бирократама које знају на чијој сам страни.“ Филби је уверен да до краја може да влада искривљеним сликама и испретумбаним оријентирима, и даље их пролиферујући, а истовремено увиђајући границу. Када 1974. ипак пребегне у Москву, он о страху Руса да га Англеска није претворило у троструког агента каже: „Боже, каква идеја – успевао сам да играм двоструког агента, али као троструки не бих ноћима могао да спавам покушавајући да схватим за коју страну стварно радим.“

Али, ако се једном бива двоструки агент, шта мари да се агентура још умножава. Јер, игра је управо у надговрњавању скритим идентитетима, у некој врсти легализованог лажног представљања. Претпоставка истините подлоге, истинитог подлежећег себе, лако је замислило да се изгуби у томе. Личности могу бити подељене, али не по сегментима него изнутра, у себи дубећи понор бескрајних низања једно другим прекритих идентитета. Измицање тог *subjectum*-а, тла, за вољу дакако инфлаторне игре варкама, причинима, утварама. Логика идентификовања то деседиментирање може разазнати још само као лудило. Мачак објашњава Алиси да је узалуд њено одбијање да иде међу лудак, јер су овде сви, укључујући и њу, луди. На Алисино питање откуд зна да је она луда, мачак одговара: „Мора да јеси, иначе не би дошла овамо.“

Бела краљица трчи крајоликом!
Сигурно је јури неки непријатељ

Старик је дуго времена, најдаље од почетка осамдесетих, препознавао свог правог непријатеља: неуспех. Некадашњу младићку, березервну, енергичну веру у неминовност победе, само ако се довољно дуго и добро бори, онај

„осећај трагања и крсташке војне“, заменио је предосећај да не постоји ни најмања могућност тријумфа. Привреда и социјална структура Русије, карактер Партије, совјетска контрола над источном Европом, све је пуцало по свим шавовима и није остављало простор другачијем исходу. И он је то знао; преостаје му само *Götterdämmerung* од/на-јава као последњи дах задовољства оних који су се борили и били поражени. „Јасно је да ће се гениј, племенитост људског духа, спрчкати, да ће га заменити грамзивост незајашљивог *Homo economicus*-а. Ако има утехе, онда се она налази у извесности да ће тај исти човек уништити и капиталистичку грађевину као што је поразио социјализам.“

Али, када га 1991. године као костура покривеног упишаним чаршавом у приватној клиници КГБ-а затиче његов штићеник, ствар и не изгледа тако дефинитивна. На Стариково питање да ли се још води хладни рат, Јевгениј сурово и злурадо извештава да се приводи крају и да ће историја забележити да га је Америка добила. Старик не може да верује: „Како је то могуће? Добили смо све битке... тукли смо их на сваком кораку...“ Очајан је, али налази и кривца и места за нови фронт. „Комунизам су издали Јевреји. Можда се хладни рат приводи крају, али постоји завршна игра. (...) За нас је битно... Битно је да видимо даље од комунизма... да видимо национализам и прочишћење... морамо се ослободити Јевреја једном за свагда... завршити оно што је почео Хитлер.“

Неће бити никаква штета ако упитам
да ли је игра завршена

Учитеља и шегрта, 45 година после оне берлинске епизоде, такође мори иста брига као и Старика, као и добар део стручне литературе у последњој деценији. Они закључују да „хладни рат можда јесте завршен, али да се велика игра наставља“, с тим што налазе супстанцијалан разлог за то: то је у „природи звери“. „Све док *Homo politicus* буде зависан од адреналина, шпијуни ће се бавити шпијунажом“. Али истовремено, учитељу извире и једна забрињавајућа помисао, указује му се празнина властитог учинка уколико

се тако поставе ствари: „Дођавола, хладни рат мора да има наравоученије. Иначе, који је смисао свега?“. „Смисао је у томе да су добри момци потукли лоше момке“, самоуверено ће шегрт, изгледа и даље несклон метафизици. Учитељ осећа симптоматску потребу да пориче оно што следи из оне адреналин-експланације, он би брзо да је потре док му она сабласно одзвања, он стално мора да понавља како су људи склони да забораве да су „проклетни Готи били пред вратима“ и да су постојали људи који су „нстурили своја тела на ватрену линију и одбацили их“. Признаје да у клубу свог пензионерског пансиона чита шпијунске романе и суди о једном Ле Кареовом. „Погађа атмосферу – схвата да је Берлин био место за одстрел. Јасно му је да ми који смо живели тамо више никад нисмо исти. Више може да се научи о хладном рату читајући Ле Кареа, него новине. Али ме нервира кад каже да су шпијуни људи који се играју каубоја и Индијанаца да би разведрили своје усране животе. Каква гомила глупости!“

Мање је у питању бојазан за опстанак Компаније и оправданост Института тајне службе, више страх да игра никада није имала дубљег или вишег оправдања, да је њен крај дословно крај ње, крај заблуде о њеној целисходности, да је депотенцирано свако даље инвестирање у њу. Да је, на крају крајева, победила „Метка, одликашица“, која по завршеној приповести *Тајној друштва ПГЦ*, предлаже следеће наравоученије: „Не оснивај тајна друштва кад имамо довољно легалних!“.

Сажетак

Напоредном анализом дечјих романа с једне и шпијунских с друге стране, пунктирањем дечје и озбиљне конструкције света и ега, излагањем хомологије њихових наратива и реконструкцијом социјалног конструкта који их прати, претпоставља се да би се могло бацити светло на једну посебност која паразитира на домаћину за кога би да буде меродавна. Јукстапозирање два света или, чешће, света у свету, предочава лнк, унутрашње тензије и перверзије оног света који драж службовања при тајни са аспирацијом на јавно дејство чини посебним. Успостављена аналогије по продуженом раду инфантилног нарцизма спрам света објеката усмерава пажњу на два пункта који обележавају посебност света тајне: на протоколе игре затајивања и тајног деловања и на мотив измештања, усложњавања и стечаја идентита који из тога следи.

Predrag Krstić

SECRET AGENTS – PUBLIC SERVICE: MIRROR PHASE OF SPYING

Summary

Parallel analysis of children's literature on one hand, and the crime genre on the other, positing children's and serious construction of the world and ego, outlining homology of their narrative and reconstructing social construct that follows, assumes that light could be thrown at certain particularity that is a parasite on a host whom it would like to legitimate. Juxtaposition of the two worlds, or, often, the world whiten the world, visualizes the image, an inward tension and perversion of the world for which the attraction of secret service with an aspiration to public action makes it particular. The established analogy directs the attention at two points that mark particularity of the world of secrets: the protocol of the concealment and secret action and to the motives for shifting, compounding and acquiring the identity that follows.

Литература:

Christopher Andrew, „Intelligence, International Relations and 'Under-theorisation'"; *Intelligence and National Security*, Vol. 19, No. 2, Summer 2004, s. 170–184.

Франце Бевк, *Црна Браћа*, Београд, Нолит, Просвета, Завод за уџбенике и наставна средства, 1984.

Jeremy Black, „The Geopolitics of James Bond"; *Intelligence and National Security*, Vol. 19, No. 2, Summer 2004, s. 290–303.

Branko Ćopić, *Orlovi rano lete*, Zemun, JRJ, 2005.

Joseph De Maistre, *La franc-Maçonnerie, mémoire au Duc de Brunswick*, Paris, 1925.

Жак Дерида, *Сила закона: мистични шемљ ауторитета*, Нови Сад, Светови, 1995.

Klaus Dodds, „Licensed to Stereotype: Popular Geopolitics, James Bond and the Spectre of Balcanism"; *Geopolitics*, Vol. 8, No. 2, Summer 2003, s. 125–156.

Мишел Фуко, *Нагзираши и кажњавати: рођење затвора*, Београд, Просвета, 1997.

Вилијам Голдинг, *Господар мува*, Београд, Просвета, 1969.

Grejam Grin, *Treći čovek*, Београд, Narodna knjiga – Alfa, 2001.

Roger Hilsman, „Does the CIA Still Have a Role?“, *Foreign Affairs*, September/October 1995, Vol. 74 Issue 5, s. 104–112.

Хоровиц, Антони, *Завера Громовник*, Београд: Народна књига – Алфа, 2003.

Anton Ingolič, *Tajno društvo PGC*, Београд, Mlado pokolenje, 1960.

Serž Iten, *Tajna društva*, Zemun, Draganić; Београд, Novo slovo, 1990.

David Kahn, „An Historical Theory of Intelligence"; *Intelligence and National Security*, Vol. 16, No. 3, Autumn 2001, s. 79–92.

Elijas Kaneti, *Masa i moć*, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske, 1984.

Луис Керол, *Алиса иза ошледала*, Београд, БМГ, 1998.

Луис Керол, *Алиса у земљи чуда*, Београд, Евро, 2005.

Robert D. King, „Treason and Traitors“, u: *Society*, January 1998, Vol. 35 Issue 2, s. 329–338.

- Рајнхарт Козелек, *Кришка и криза*, Београд, Плато, 1997.
- Robert Ladlam, *Bornov identitet*, Beograd, Narodna knjiga – Alfa, 2005.
- Robert Ladlam, *Prometejeva obmana*, Beograd, Narodna knjiga – Alfa, 2001.
- Џон Ле Каре, *Наша игра*, Београд, Народна књига – Алфа, 1995.
- Džon Le Kare, *Rat u ogledalu*, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske, 1990.
- Džon Le Kare, *Špijun koji se sklonio u zavjetrinu*, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske, 1990.
- Stéphane Lefebvre, „The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation“, u: *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 16, 2003, s. 527–542.
- Robert Litel, *Kompanija (I-II)*, Beograd, Narodna knjiga – Alfa, 2003.
- Mato Lovrak, *Družba Pere Kvržice*, Zagreb, Mladost, 1990.
- Oliver Marchart, „The Other Side of Order: Towards a Political Theory of Terror and Dislocation“, u: *Parallax*, 2003, Vol. 9, No. 1, s. 97-113.
- Бранислав Нушић, *Хајгуци*, Чачак, Легенда, 2003.
- Jeffrey T. Richelson, *A Century of Spies: Intelligence in the Twentieth Century*, New York, Oxford University Press, 1995.
- Martin Rudner, „Hunters and Gatherers: The Intelligence Coalition Against Islamic Terrorism“, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 17, 2004, s. 193–230.
- Len Scott i Peter Jackson, „The Study of Intelligence in Theory and Practice“, *Intelligence and National Security*, Vol. 19, No. 2, Summer 2004, s.139–169.
- Patrick Seale, i Maureen McConville, *Philby, The Long Road to Moscow*, London, Hamish Hamilton, 1973.
- Селишкар, Тоне, *Дружина „Сињи талеб“*, Београд: Драганић, 2002.
- Evan Thomas, *The Very Best Men: Four Who Dared: The Early Years of the CIA*, New York, Simon & Schuster, 1995.
- Hugh Trevor-Roper, *The Philby Affair*, London, William Kimber, 1968.

Dragan Velikić, *Astragan*, Beograd, Stubovi kulture, 1996.

Nigel West, „Fiction, Faction and Intelligence“, u: *Intelligence and National Security*, Vol. 19, No. 2, Summer 2004, str. 275 – 289.

Rebecca West, *The New Meaning of Treason*, New York, Viking, 1964.